

Druščina mladoletnih delinkventov z Jesenic

Milan Ivanuš — Vinko Skalar — Ada Klanjšek

V drugi polovici januarja 1959 se je pojavila pred senatom okrožnega sodišča v Ljubljani skupina mladoletnih delinkventov, ki je od poletja 1956 do oktobra 1958 storila na območju Jesenic in bližnje okolice vrsto lažjih in hujših kaznivih dejanj.

Glede na številčnost, organiziranost in socialni sestav predstavlja ta skupina mladih iztirjencev tako za kriminalistično prakso kot za vzgojne ustanove poseben primer za proučevanje moralnega in socialnega ustroja neprilagojene mladine. V tem namenu naj pričajoči članek doprinese k razmišljanju o nujnosti hitrejšega razvijanja sodobnih vzgojnih oblik v družinah, šolah in družbenih organizacijah, kakor tudi k pravilnejšemu razumevanju doraščanja mladih ljudi, ki se teže prilagajajo splošnim moralnim družbenim normam.

Skupina, ki je povezovala 10 mladih ljudi, pretežno starejših mladoletnikov (eden izmed članov je že polnoleten), je bila spočetka še zelo nehomogena. Posamezni mladoletni storilci kaznivih dejanj so se začeli združevati v manjše skupine (od 2 do 4) najprej iz povsem pustolovskih nagibov. Prvi uspehi pa so sprožili vrsto novih antisocialnih dejanj, ki so po načinu storitve in po motivih ter namenih dobivali vse resnejšo vsebino hudočelstvenosti.

Krog storilcev se je pri posameznih akcijah sčasoma širil in so se že začeli združevati v večjo skupino, ki pa je bila tik pred dokončnim izoblikovanjem odkrita.

I.

Opis kaznivih dejanj

Mladoletniki so živeli trajno na Jesenicah, delno pri svojih starših ali sorodnikih, delno pa tudi po šolskih internatih. Zaradi popustljive in nedosledne domače vzgoje so se posamezniki kmalu znašli na ulici. Nenadzirano in pretirano obiskovanje filmskih predstav je pri večini pospešilo avanturistično ponocjevanje.

In tako sta se že konec aprila 1956 dvajsetletni A. N., delavec v železarni, in komaj 15-letni dijak M. A. kot dobra prijatelja odločila za prvo dejanje s tem, da sta ponoči s silo odmagnila rob izložbenega okna trgovskega podjetja »Slovenija-šport« na Jesenicah. Pri tem so ju zasačili in sta morala zbežati.

Temu neuspešemu poskusu pa so še istega leta sledile drznejše akcije. Med drugim sta

vломila v garderobo športnega kluba in odnesla dva že rabljena plašča nogometnih žog.

Kmalu zatem sta vломila v skladišče kamnoloma železarne in odnesla zaboj, obložen s pločevino, karbidno svetilko z nekaj karbida, dva dežna plašča in usnjeno predpasnik v skupni vrednosti 11.500 din. Pri tem dejanju je že sodeloval tudi dvanajstletni dijak B. J. Zaboj so zakopali v bližnjem gozdu z namenom, da jim bo koristno rabil kot skladišče, kjer bodo varno shranjevali ukradene predmete do njihove prodaje.

Sledijo trije vlomi v zasebna stanovanja, pri katerih sta A. N. in M. A. pokazala dokaj drznosti in pretkanosti. V prvem primeru sta preplezala več kot dva metra visoki stavbni zid. Ukradla sta fotoaparat, verižice z obeski in garnituro novega jedilnega pribora v skupni vrednosti okoli 36.000 din. Dogovorila sta se, da bosta še isto noč vломila v cerkev, od koder bi odnesla kelihe in monštranco. Tatvine pa nista uspela izvršiti, ker so bila vrata trdno zaklenjena. Vlom sta nameravala storiti predvsem na pobudo M. A., kateremu so bile razmere v cerkvi dobro znane, saj je bil več let ministrant. Pri naslednjem vlomu sta prav tako opazovala, kdaj bodo stanovalci odsotni in kam bodo odložili stanovanjski ključ. S tem ključem sta odprla stanovanje v II. nadstropju in iskala denar. V kuhinjski omari sta našla 200 dinarjev. Tudi pri tretjem vlomu sta iskala predvsem denar. Ker ga ni bilo, sta odšla z daljnogledom.

Ker sta menila, da bo laže priti do denarja v blagajnah podjetij, sta se dogovorila, da bosta vломila v pisarno trgovskega podjetja »Zarja« na Jesenicah. Splezala sta skozi nezaprtokno v pisarno in poskušala odpreti železno blagajno. Ker je blagajna kljubovala njuni sili, sta se morala tudi tokrat zadovoljiti z nekaj svinčniki in radirko.

Podoben poskus sta hotela ponoviti še v pisarni podjetja »Vino Gorenjka«. S trdim predmetom sta že odstranjevala kit z okenskega okvira, toda pri tem so ju zasačili in sta zbežala.

Vendar domislic s tem še ni bilo konec. Lotila sta se tudi osebnih avtomobilov. V septembru 1956 popoldne sta na samotnem kraju blizu Radovljice vломila v osebni avtomobil nekega belgijskega turista, ko je z našim ribičem lovil ribe. Razbila sta okensko steklo in vzela iz avtomobila moški pulover, aktovko, lovski nož, nekaj jestvin, specialno karto, kompas, filmsko žepno kamero Kodak

in denar v znesku 15.000 din naše in belgijske valute.

Proti koncu istega leta sta ponoči hotela vdreti v inozemski avtomobil pred hotelom »Korotan« na Jesenicah. Toda nenaden prihod dveh pekov iz bližnje pekarne jima je nadaljnje delo onemogočil.

Poleg omenjenih kaznivih dejanj sta A. N. in M. A. storila še več manjših deliktov (tavine sadja, slaščic, marmelade in pod.). Pobudnik vseh teh dejanj je bil A. N., saj je imel kot starejši in že polnoleten več tozadavnih izkušenj. Razen tega pa je A. N. v letu 1956 ukradel zabol karbon papirja iz železniškega skladišča na Jesenicah tudi v družbi mladoletnika A. K.

Ker je moral A. N. v letu 1956 na odslužitev vojaškega roka, je M. A. ostal z njim v stalnih pisemskih stikih.

Po drugi strani pa je M. A. nadaljeval svojo kriminalno pot. Povezal se je z novimi pajdaši B. P., F. R. in s starim znancem A. K. Že v marcu 1957 sledijo nova kazniva dejanja. Vlomili so v Drakskoblerjevo letno hišo. Ker niso našli niti denarja niti drugih primernih predmetov, so odnesli le žepni nož in baterijo. V tem mesecu so M. A., B. P. in F. R. vlomili tudi v Šabanovičevu slaščičarno na Jesenicah in odnesli nekaj gotovine ter slaščic.

M. A. je kot dijak v šoli kljub bistrosti in povprečni inteligenci zaradi izostajanja in ponočevanja slabo napredoval. Zaradi mnogih negativnih ocen se je odločil za pobeg čez državno mejo in k temu nagovoril še B. P. in A. K. Da bi hitreje dospeli do meje, so na Bledu ukradli izpred gostiln dvoje moških koles z dežnim plaščem in aktovko vred ter se odpeljali do Bohinjske Bistrike. V vasi Bitnje so iz neke veže odpeljali še žensko kolo. S kolesi so nadaljevali pot do železniške postaje Most na Soči. Tu so se vtihotapili v tovorni vlak, se pripeljali do Gorice in počeli čez mejo v Italijo. Toda kmalu so italijanske oblasti vse tri vrstile. Zaradi pobega čez državno mejo je okrajno sodišče v Radovljici izreklo mladoletnikoma M. A. in A. K. vzgojno poboljševalni ukrep za dobo enega oziroma dveh let, B. P. pa samo pogojno kazen. M. A. je vzgojni poboljševalni dom zapustil že po mesecu dni na podlagi sklepa okrajnega sodišča, in to na predlog njegovega očeta, ki je obljubil, da bo poskrbel za dosledno sinovo vzgojo.

Z obravnavo pred sodiščem se zaključuje prvo obdobje kriminalnega delovanja omenjenih mladoletnikov. Vendar tudi ta kazenskopravna intervencija ni imela dovolj močnega vzgojnega vpliva. Po nekajmesečnem premoru je postaja LM na Jesenicah že spet registrirala nove, težje delikte neznanih sto-

rilcev. To pot se je kot pobudnik pojavit mladoletnik B. P. Sam ali v družbi z F. R. je izvršil tri vlome v osebne avtomobile, iz katerih si je prilastil razne drobne predmete.

Zatem sta dvakrat v presledkih vlomila v stavbo jeseniških upokojencev in povzročila v notranjosti veliko razdejanja.

V letu 1958 je sledila vrsta deliktov, ki so se med seboj prepletali tako po sostorilstvu kot po času, kraju in načinu storitve, vse dotej, ko je bila druština razkrita. Število mladoletnih storilcev se je pomnožilo z novimi aktivnimi člani, in to predvsem iz vrst dijakov in vajencev metalurške industrijske šole železarne na Jesenicah.

Tako sta v januarju B. P. in F. R. v treh presledkih vlomila v Šabanovičevu slaščičarno in odnesla slaščic v vrednosti okoli 10.000 din. Vlamljala sta zelo nasilno, tako da sta razbila na vratih steklo, odstranila železne zapah in pri tem povzročila več škode na napravah za zapiranje. V mesecu avgustu sta nameravala ponoči vlomiti v trafiko na železniški postaji Jesenice. Ko sta že odrinila okvir prodajnega okanca, jima je prometnikov prihod preprečil, da bi dokončala začeto dejanje.

Po drugi strani pa je B. P. sodeloval z mladoletnikoma L. K. in A. V. pri vlomu v skladišče in delavnico trgovskega podjetja »Steklo-porcelan« na Jesenicah. Odnesli so diamantne steklarske nože, da bi jih uporabili kot orodje v naslednjih akcijah. Diamantne nože so že takoj po odhodu preizkusili na kletnih oknih Titovega doma. Še isto noč so vlomili tudi v pisarniške prostore podjetja »Kino-Radio« na Jesenicah. Poskušali so odpreti predale pisalnih miz in omar ter odstraniti vrata v prostor blagajne, kar pa se jim ni posrečilo.

Nekega majskega večera so se dogovorili B. P., A. V., F. R. in S. Z. za vlom v skladišče trgovskega podjetja »Rožca«. Okoli polnoči so v skladišču s silo odstranili zapah pri oknu in skozi odprtino z zanko izvlekli pet steklenic slivovke, tri steklenice malinovca in nekaj slaščic. Pijače in slaščice so odnesli v bližnji gozd, kjer so popivali. S. Z. se je pri tem tako opijanil, da sta ga morala ostala dva odnesti domov.

Globoke asocialne težnje pa so prišle do izraza pri skupini, ki so jo sestavljali M. A., B. P., F. R. in B. J., ko so v avgustu 1958 pri belem dnevu okradli Valentina Rožiča v njegovem stanovanju. Medtem ko se je B. P. v kuhinji pogovarjal z Rožičem in rezal lubenice, so ostali trije izrabili priložnost in mu iz predalov kredence in mize v sobi pobrali denar.

L. K. je poleti 1958 sam vlomil v paviljon umetnika Drakskoblerja in odnesel flober-

tovkó ter lovski nož. V družbi A. V. pa je kmalu nato vломil v trgovsko podjetje »Delikatesa«. L. K. je stanoval v isti hiši in je že pred tem vzel odtis verthajmskega ključa ter ga izdelal v delavnici železarne. Kovinsko mrežo sta odtrgala z železnim drogom, ključavnico pa odprla s ponarejenim ključem. Iz blagajne sta odnesla 42.255 din, razen tega pa še razno blago. Že naslednjega dne so ju miličniki izsledili in prijavili javnemu tožilstvu v Radovljici.

Kljub temu pa sta se že čez teden dni spet dogovorila, da bosta vломila v skladišče podjetja »Lekarna« z namenom, da bi odnesla več parov gumijastih rokavic, ki jima bi rabile pri nadaljnjih vložkih, da ne bi puščala za seboj prstnih sledov. Tako sta si že ogledala skladiščno okno in ugotovila, da vložka brez žage za rezanje železa ne bi mogla izvršiti. Zato sta od prvotnega dogovora odstopila.

Kriminalna pot te združbe mladoletnikov je nezadržno držala k še hujšim kaznivim dejanjem. Lov za denarjem in pustolovščinami je stopnjeval njihovo držnost in brezobzirnost. Domenili so se, do bodo ponoči na primernem kraju zaustavljal kakšne vinjene ali slabotne moške in jim jemali denar ali ure. V preiskavi so priznali, da so tako zaledovali že tri moške, ki pa so jim pravocasno pobegnili. V nekem drugem primeru pa sta L. K. in B. P. ponoči surovo napadla brata Antona in Danijela Bratina, delavca v železarni. Najprej sta napadla Antona Bratino, tako da je eden izmed obeh mladoletnikov skočil iz skrivališča predenj ter zahteval denar. V hipu, ko je Bratina odgovoril, da denarja nima, ga je že drugi izza hrbita udaril s kamnom po glavi, vendar je napadenu uspelo pobegniti. Takoj za njim je bil napaden še njegov brat Danijel.

Takšne rope so delinkventi pripravljali predvsem v času, ko so delavci prejeli plačo in so ob tej priložnosti zahajali v gostilne. Tako so v nekaj primerih svoje žrtve izbirali in opazovali že v gostilniških lokalih.

Nadalje sta bili na Jesenicah napadeni na samotnem kraju v Bukovi dve ženski. Preiskava je ugotovila, da so ju napadli B. P., F. R., A. V. in S. Z., navzoča pa sta bila tudi brata I. J. in B. J. (star komaj 14 let). Priznali so, da so ženske čakali pred trgovino »Slovenija-šport« in ko so videli kakšno žensko, da je šla proti Bukovi, so šli za njo, jo prijeli z rokami čez oči in usta ter zahtevali, naj se jim spolno vda.

Tako se s septembrom 1958 zaključuje drugo obdobje kriminalne dejavnosti jeseniške združbe mladoletnih delinkventov, v kateri je sodelovalo že deset mladoletnikov, in to izmenoma v raznih skupinah. Kljub opisani

sanim kaznivim dejanjem pa seznam njihovih pobalinstev in pustolovščin še ni izčrpan. Omenimo naj le, da so s kamenjem pobijali cestne svetilke in stekla na oknih gimnazije, Titovega doma, železarne in tudi zasebnih stanovanj, da so kradli sadje iz tovornih vagonov na železniški postaji, sifon v gostilniških vežah in podobno.

Freiskava je ugotovila, da so mladoletniki iz te skupine v zadnjih dveh letih na Jesenicah in okolici storili skupaj 137 kaznivih dejanj, in to:

A. N. — 5 vložnih tatvin, 2 poskusa vložna, 6 navadnih tatvin, 2 poskusni tatvini, 3 poškodbe tuje lastnine;

M. A. — 5 vložnih tatvin, 2 poskusna vložna, 12 navadnih tatvin, 2 poskusni tatvini, 3 poškodbe tuje lastnine;

B. P. — 9 vložov, 1 poskusni vlož, 2 ropa, 1 poskusni rop, 9 tatvin, 1 poskusno tatvino, 7 poškodb tuje lastnine, 2 poskusa posilstva;

L. K. — 4 vložne tatvine, 2 navadni tatvini, 1 poskus tatvine, 1 poskus posilstva;

A. V. — 5 vložnih tatvin, 1 poskusni vlož, 1 navadno tatvino, 2 poskusa posilstva, 4 poškodbe tuje lastnine;

F. R. — 5 vložnih tatvin, 2 navadni tatvini, 2 poskusa posilstva, 2 poškodbi tuje lastnine;

S. Z. — 2 vložni tatvini, 2 poskusa posilstva, 2 poškodbi tuje lastnine;

A. K. — 2 vložni tatvini, 5 navadnih tatvini;

I. J. — 1 vložno tatvino, 4 navadne tatvine, 2 poškodbi tuje lastnine;

B. J. — 1 vložno tatvino in 10 navadnih tatvini.

Ko je A. N. odslužil vojaški rok v septembru 1958, je ponovno začel zbirati okoli sebe mladoletne delinkvente. Hotel je postati vodja skupine, ki bi vršila kriminalna dejanja, in si vse člane skupine popolnoma podrediti. Na to misel je prišel, ko je pri vojakih prebiral življjenjepis voditelja nemške nacistične tajne policije Himmlerja in je le-ta napravil nanj izredno močan vtis. A. N. se je že pripravljal, da bi vodil kartoteko z osebnimi podatki o članih združbe in o njihovih konkretnih prizadevanjih. Prav tako je že določil, da bi mu morali dajati delež od plena. Po drugi strani pa se je odločil, da bo dosledno izvajal represalije proti vsem tistim članom, ki se mu ne bi hoteli pokoravati, s tem da bi jih prijavil organom za notranje zadeve. Zbiral je osebne fotografije posameznih članov, zbiral pa je podatke in iskal zvezo z osebami, o katerih je domneval, da so nagnjene h kaznivim dejanjem, tudi po drugih delih države.

Nedvomno je imel A. N. velik vpliv na vse ostale, predvsem zaradi svojega načina

prepričevanja. Nevarnost njegovega vpliva je bila tudi v tem, ker je v svoji domišljiji snavoval celo že uboje. Tako so našli ob preiskavi med korespondenco tudi šolski zvezek, v katerega je A. N. zapisoval svojo kriminalno kroniko. Med drugim je iz njegovega dnevnika razvidna tudi vsebina pisma, ki ga pisal mladoletniku M. A. na Jesenice tedaj, ko je bil še pri vojakih. Pismo se dobesedno glasi:

Dragi Mirko!

V prvih vrsticah Te lepo pozdravljam kot svojega najožjega intimnega prijatelja, saj v tem pismu Ti hočem obrazložiti neko skrivnost najinega bodočega življenja, ali bodi mi objektiven in pravilno mi odgovori, če si za to in kakšnega mnenja si Ti. Saj Ti tudi jaz razložim vse odkrito, ali vedi, kolikor sem jaz objektiven, bodi tudi Ti skrivnosten v tem pogledu najinega življenja, bodi molčeč, kot da nisi nikoli nič slišal o tej stvari. Pa naj Ti tako obrazložim akcijo. Gre za umore, katere bi izvrševala samo midva, katere jaz ali Ti misliš, da bi jih bilo treba pobiti ali moriti, bi izvršila tajne zvijačne načrte ter žrtve zvabila na določeno mesto Ti ali jaz, ko bi jih potem ubila in pokopala na tem mestu. Pobijala bi jih z nožem ali s streli iz pištole, kakor bi pač mogla. Vidiš ta dober načrt mi je prišel na misel, saj upam, da mi podpreš to misel, saj si dosedaj me vse še poslušal in izvršil vsa dela, kar sem Ti odredil. Saj si mi krvni pobratim, saj si mi obljudbil, da boš zmeraj stal na strani mojih idealov, zato se tudi tega dela ne boj, samo molči in zopet molči, to je najvažnejše kar Ti moram reči.«

Brez posebnega dogovora so ga ostali udeleženci šteli za svojega poglavarja in mu je to L. K. ob neki priložnosti tudi izrazil s tem, da mu je podaril kovinsko zvezdo z napisom »Šerif«. V tej funkciji je nekoč A. N. šel na stanovanje A. V in zahteval od matere sliko njenega sina z izgovorom, da je uslužbenec tajništva za notranje zadeve in da potrebuje sliko za kazenski postopek, ki je uveden proti njemu.

Takšni in podobni interesi posameznikov so imeli za posledico še tesnejše zbližanje skupine, ki bi prav gotovo še bolj zabredla v hudodelstvenost, če ne bi pravočasna družbena intervencija z vsemi pozitivnimi vzgojnimi vplivi začela preusmerjati njenega antisocialnega izživljanja k družbeno koristnim ciljem.

II.

Psihološka preiskava

Pri psihološki preiskavi delinkventov smo skušali zajeti predvsem naslednje osebnostne vidike preiskovalcev:

1. inteligentnostno zmogljivost,
2. družinsko situacijo, preiskovančev odnos do družine in vpliv družine na preiskovanca,
3. odnos do avtoritet,
4. moralne norme in načela,
5. pritiske okolja, ki jih nakazuje preiskovanec,
6. agresivne težnje,
7. fantazijski svet,
8. čustveno življenje — diferenciranost čustev,
9. samostojnost, dominantnost in voditeljske sposobnosti,
10. vodljivost in vplivanje na preiskovanca,
11. ostale specifične osebnostne karakteristike,
12. stopnjo problematičnosti in socialne iztirjenosti,
13. prognоза.

Te vidike smo izbrali zato, ker smo imeli te podatke za važne, tako za nadaljnjo preiskavo, za sodni postopek in odmero kazni, kakor tudi za kurativo.

Izbrali smo naslednje tri psihološke tehnikе:

1. Wechsler-Bellevue intelligentnostni test,
2. Rorschachov test,
3. TAT projektivni test.

Vsak preiskovanec je moral torej skozi tri preizkuse. Za delo z Rorschachovim testom smo povabili psihologa prof. Breganta s psihiatrične ambulante v Ljubljani-Polju. Dela smo se lotili, ne da bi bili o celotni zadevi dovolj poučeni. Tudi interpretirali smo rezultate, ne da bi poznali objektivne anamneze posameznih preiskovancev. Na splošno se nobena projektivna tehnika ne sme interpretirati, ne da bi poznali objektivno anamnezno poskusne osebe. Zato bi to opustitev lahko šteli za veliko napako v celotnem preskusu. Kljub temu pa imajo naši rezultati precejšnjo vrednost. Ugotovili smo namreč, da so se mnenja vseh strokovnjakov, kljub temu da so delali ločeno, v bistvu skoraj povsem ujemala. Tudi to je pomembna ugotovitev, saj bomo s tem dobili večje zaupanje v metode, ki jih do nedavnega nismo uporabljali v naši praksi.

Skupino petih mladoletnikov, ki so bili v priporu v Ljubljani, smo obdelali v preiskovalnih prostorih kazenskega poboljševalnega doma v Ljubljani. To so bili naslednji mladoletniki: L. K., A. K., A. N., B. P. in T. R. Pogoji za delo so bili zelo ugodni in so vsekakor ustrezali splošnim pogojem, v katerih se mora izvajati psihološki preskus. Tako je imel vsak izmed eksperimentatorjev svoj prostor, mladoletniki se po vsakem preskusu niso sestajali in izmenjavalni svojih mnenj.

Po drugi strani pa moramo upoštevati, da so bili mladoletniki v priporu, v preiskavi, ko je bila njihova duševnost zavzeta s skrbjo pred bodočnostjo, s strahom in raznimi obrambnimi mehanizmi pred razkrivanjem svoje notranjosti. Zato smo morali upoštevati, da je določen odstotek odgovorov, zlasti pri projektivnih tehnikah, rezultat trenutnega stanja.

Drugo skupino so sestavljali naslednji mladoletniki: M. A., I. J., J. J., A. V. in S. Z. Vsi so bili še na svobodi in živeli doma. Preiskuse z njimi smo opravili na Jesenicah v prostorih občinskega ljudskega odbora.

Pogoji za delo so bili tu zelo neugodni. Mladoletniki so se po vsakem poskusu sestavljali na hodniku in se menili o namenu preiskave. Tako se nam je zgodilo, da sta se drugi dan dva preiskovanca uprla in nista hotela sodelovati pri preskusu. Tudi drugi so se upirali in so bili le formalno pripravljeni za preskus. Predvsem velja to za preskus s TAT, za katerega je potrebno delo v dveh serijah z enodnevnim presledkom. Neugodno je bilo tudi to, da smo kombinirali delo psihologa in socialnega delavca. Tako pri prvem kot pri drugem se je preiskovanec popolnoma izčrpal in je prišel k drugemu strokovnjaku več ali manj prazen. Tako imamo pri večini mladoletnikov na uporabo le nepopoln material, iz katerega ne moremo toliko sklepati, kolikor bi sicer lahko. V nadalnjem bomo podali sintezo preskusa z vsemi tremi tehnikami, in sicer le za šest preiskovancev, ki so psihološko najzanimivejši. Na koncu pa bomo skušali podati iz posameznih poročil nekaj skupnih črt in zaključkov, kolikor je pri tako heterogeni in majhni skupini to sploh mogoče.

Poročila o posameznih preiskovancih

A. N.

Splošna inteligentnostna raven je povprečna. Med verbalno in neverbalno skalo opazimo znatno razliko. Na verbalni skali je namreč zelo dobro uspel, pri neverbalni pa je bil uspeh mnogo slabši. Visok rezultat pri podtestu poučenosti kaže na to, da je mnogo bral in da je imel mnogo stika z okoljem. Zelo slabo pa je uspel pri podtestih, ki zajemajo koncentracijo in psihomotorni tempo. Upad je pri njem tako izrazit, da ga lahko pripisujemo nevrotičnim motnjam, zlasti ker nam to potrjujejo še drugi simptomi. Značilno za nevrotike je, da večinoma bolje uspejo na verbalni kot na neverbalni skali.

Pri podtestih, ki so najboljši indikatorji inteligentnostne zmogljivosti, je preiskovanec slabo uspel. Tudi pri projektivnih tehnikah

je pokazal majhno produktivnost in neoriginalnost. Vse to kaže, da inteligenostna zmogljivost ni posebno visoka. Označili bi jo lahko za nizko povprečno ali celo podpovprečno.

Osebnostno je zlasti očitno pomanjkanje steničnih faktorjev. Zato učinkuje preiskovanec kot mehkobno vodljiv in podredljiv. Agresije skoraj ne izraža, morda le tu in tam proti sovrstnikom. Ta osebnostna poteka se močno kaže in ima značilnosti težje, nevrotične motenosti osebnosti. Učinkuje kot oseba z zlomljeno samozavestjo, ki bo na zunanjji pritisk sicer vodljiva, ker se bo potegnila nazaj in skrila svoja prava čustva, a sicer sproščala svoje neprilagojene impulze morda tudi iz prikrite jeze do okolice. Domnevamo lahko, da izhaja preiskovančeva problematičnost iz doživetih čustvenih travm v psihosocialnem kontaktu, ki sedaj iz nevrotičnih potreb vodijo do delinkventnega ponašanja.

Vse preiskovančeve formulacije so nezrele in bolne. Pri njem se pojavlja izrazito dnevno sanjarjenje, kombiniranje raznih fantastičnih idej, nerealni optimizem, konfabuliranje itd.

Do matere kaže zelo nediferenciran odnos. Do neke mere se nanjo čustveno veže, vendar povsem neizrazito. Pomilovanje in sočustvovanje z junakom šteje za njeno dolžnost. Povsem neprizadet je, če mu mati grozi ali ga prosi. Gre svojo pot in se hoče čim bolj razbohotiti v svojem svetu, ki je kombinacija sanj in realnosti.

Očetove figure ne omenja. Za avtoriteto pa priznava nekega starejšega moškega, ki mu pomeni oporo in mu vlica optimizem tudi v sedanjem okolju (v zaporu). Pri njegovi osebnostni strukturi je možno, da je to kakšna imaginarna oseba (junak iz romana).

Preiskovanec je samosvoj in zaradi čustvene strukture zmožen vplivati na druge. Možno je, da je pobudnik raznih zamotanih in fantazijsko kombiniranih deliktov. Do samega sebe ni kritičen, pač pa pretirano zaupa v lastne moči in sposobnosti. Zaradi globoke osebnostne deformacije lahko štejemo stopnjo socialne iztirjenosti za zelo resno.

Pri samem resocializacijskem postopku ni računati na aktiven odpor, saj se bo gotovo spet poslužil svojega nevrotičnega mehanizma, s katerim bo odrival in tlačil čustvene tenzije, moramo pa računati s priložnostnimi iztirjenji in slabšo prognozo uspeha. Preiskovancu bi bila potrebna psihoterapija in pa individualni pedagoški postopek.

Opozorimo naj še, da preiskovanec večkrat govori o namišljeni bolezni. Možno je, da gre za neposredno projekcijo morebitne simulacije v zaporu.

M. A.

Inteligentnostno spada v zgornje povprečje. Krivulja posameznih podtestov ne kaže kakšnih posebnosti. Tudi pri podtestih, ki zajemajo šolsko znanje, je uspel, kar kaže na dobro interakcijo med preiskovancem in njegovim okoljem. V projektivnih tehnikah je bil duševno produktiven, originalen in razgiban, kar kaže, da je njegova intelektualna prilagodljivost dobra.

V družinskem okolju ima še močne korenine in sledove svojega sedanjega ponašanja. Večkrat nakazuje izgubo staršev, zlasti očeta, v takšnih okoliščinah, da lahko štejemo to za prikrito agresijo proti očetu. V splošnem kaže do očeta ambivalenten odnos. Po eni strani je nanj ponosen, se nanj obrača in ga potrebuje, po drugi strani pa kaže do njega agresivne težnje. Na mater je močno čustveno navezan, kar mu povzroča težave pri navezovanju stikov z drugim spolom. Večkrat namreč izraža težnjo po erotični navezanosti na kakšno žensko, a dobi do nje takoj odpor, brž ko se jo tudi seksualno zaželi. Ženska figura se večkrat identificira z njegovo materjo. To je važno, ker ima preiskovanec zradi tega konflikte s svojim okoljem, zlasti v odnosu do drugega spola, kar mu povzroča občutek manjvrednosti in pa kompenzacijsko dejavnost. Preiskovanec se čuti v okolju osamljenega in zapostavljenega. Iz tega izhaja močna težnja po uveljavljanju in cincen odnos do okolja. Značilna zanj je tudi nemoč, neodločnost, pretirana skrb, kaj si bodo o njem mislili drugi ljudje, ambicijnost in nemotiviranost za konkretno delo. Večkrat izraža tudi potrebo, da bi storil kakšno etično pozitivno dejanje za ljudi. Vse to so poteze, ki izhajajo iz občutka manjvrednosti. Ker ni mogel vseh svojih potreb uveljaviti v okolju, je zašel na delinkventno pot, kar mu je povzročilo nove probleme in dalje kvarilo njegovo osebnost. Tako je postal po eni strani nezaupljiv in neokrit, po drugi strani pa je začel sanjariti in postal introvertiran, v čemer je našel irealen svet, v katerem lahko zadošča svojim potrebam po uveljavljanju.

V eni zgodbi izraža silno močno agresivnost do okolja, ko mu že vse skupaj prikipi do vrhunca.

Menimo, da preiskovanec ni nevaren glede morebitne nove delinkventne dejavnosti, pač pa je osebnostno problematičen. Potrebno bi bilo individualno psihoterapevtsko delo. Za njegov nadaljnji razvoj ne bi bilo primerno, če bi spreminjal sedanje okolje.

A. V.

Inteligentnostna zmogljivost pada v višje povprečje. Krivulja posameznih podtestov je

sorazmerno homogena. Znižan rezultat opazimo le pri podtestih, ki merijo stopnjo koncentracije, pozornosti in psihomotornega tempa. To bi lahko pripisovali rahlo znevrotizirani preiskovančevi osebnosti ali pa tudi trenutni napetosti. Menimo, da lahko upoštevamo obe možnosti. Pri projektivnih tehnikah je preiskovanec bogato in tudi originalno projiciral, kar kaže, da je višje inteligenčen.

V družinski situaciji kaže do matere ambivalenten odnos. Po eni strani se nanjo čustveno veže, se z njo veseli, žaluje za njo ob izgubi, po drugi strani pa se do nje ponaša negativistično, dela razne prestopke, pozabi nanjo, ko zasleduje druge motive itd. Do očeta kaže neopredeljen odnos. Tu in tam priznava njegovo avtoritetno, priznava celo, da so strogi vzgojni postopki potrebeni, vendar se nikjer ne izrazi povsem jasno.

Prav gotovo mu družina ne predstavlja posebno močne vezi. Moralnih norm nima jasno opredeljenih in ne razlikuje povsem natančno med moralno pozitivnim in negativnim. Poglavitni motiv, ki ga preiskovanec zasleduje, je pohlep po denarju in bogastvu. Zaradi tega je pripravljen pustiti vnemar vse drugo, pa naj si bo pot do cilja takšna ali takšna. Šele zelo močne posledice ga odvrnejo od teh motivov in mu vzbudijo občutke krivde. Dalje ima preiskovanec močno težnjo po uveljavljanju in jo večkrat zadovoljuje v dnevnem sanjarjenju. Nagiba se tudi k lagodnemu ponašanju.

Pri preiskovancih zasledimo precejšnjo mero socialne agresivnosti. V TAT nakazuje več zgodb s kriminalno vsebino. Nanašajo se nekajkrat na njegove motive, nekajkrat pa so povsem brezizrazne. Vsekakor pa so vse brezizhodne, ker nikjer ne nakazuje pozitivnega izhoda.

Menimo, da mu je delinkventno ponašanje utrjena pot za zadovoljevanje motivov. Preiskovanec je samosvoj in bi bil prej sposoben voditi, kot pa se podrejati. Ker gre domnevno za privajeno in utrjeno ponašanje, bo tudi resocializacija zahtevala privajanje novih življenjskih form in navad. Ob dovolj intenzivnem ravnanju napoved uspeha ni povsem neugodna.

L. K.

Inteligentnostna zmogljivost pada v zgornje povprečje. Krivulja uspeha pri posameznih podtestih se zelo spreminja. Pri podtestih, ki so najboljši indikatorji inteligentnosti zmogljivosti, je uspeh nadpovprečen. Znaten upad pa opazimo pri nalogah, ki zajemajo koncentracijo in pozornost. Podobni simptomi se navadno pojavljajo pri osebah z nevrotičnimi motnjami. Vendar pozneje pri preiskovancu ne zasledimo nobenih simpto-

mov, ki bi kazali na to. Zato lahko štejemo, da je upad le znak trenutne napetosti in pa velike zavzetosti mišljenja s problemi trenutnega stanja. Precejšen upad opazimo tudi pri razumevanju socialnih situacij. V tem primeru ne moremo govoriti o vplivu trenutnega stanja, ker je podtest dokaj vztrajen. Zato lahko štejemo to za tipično potezo preiskovanje osebnosti.

Preskusa s TAT in Rorschachovim testom sta pokazala, da je preiskovanec razvajen otrok, sanjarski in ni sposoben za nobeno pravo delo. Želi si veselega in razgibanega življenja. Značilno zanj je dnevno sanjarjenje, ki je vsebinsko polno, visoko letecih idej in ambicij. Rešitve za doseglo svojih ciljev ne nakazuje nikjer, ker ni motiviran za nobeno konkretno delo.

Do staršev je precej indiferenten in odnjih neodvisen. Do matere čuti nekaj čustvenih vezi, ker mu povzroča zaradi njegovih prestopkov rahle občutke krivde. Realne rešitve iz tega stanja ne najde in se spet pred sanjarjenju, kako bo nekoč vse boljše.

Oče mu predstavlja avtoriteto, ki je absolutno zgrajena na ustrahovanju. Njegovi avtoriteti se hoče odtegniti. Preiskovanec nakazuje mnogo pritiškov okolja, ki ovirajo njegovo dejavnost. Ta je v večji meri asocialna, vodijo jo fantastični motivi in želje. Pritiski okolja navadno prevladajo junakove težnje in junak se jim mora podrediti. Verjetno gre za neposredno projekcijo preiskovančevega stanja (zapor). Preiskovanec kaže ob teh pritiskih prikrito in zelo simbolizirano agresivnost proti okolju. Kjer pa se junak čuti močnejšega od okolja, pa izraža silno močne agresivne težnje. Jasno je nakazana tudi želja po drznosti in nevarnosti.

Čustveno je preiskovanec teže pristopen, ker je bolj impulzivno egocentričnega čustvovanja in brez diferencirane čustvenosti. V mišljenju je samostojen, do manjše mere dostopen za vplive in je sam nadrejenega vedenja. V TAT protokolu ne zasledimo tipičnih kriminalnih zgodb; kjer pa je kriminalna dejavnost nakazana, kaže povsod težnjo, da jo opraviči in zmanjša.

Delinkventna dejavnost izvira iz njegove osebnosti. Tipično ima razvito potrebo po neposrednem zadovoljevanju želja, kar je tesno povezano z njegovo delinkventnostjo. Značilno je tudi, da ne razlikuje posebno med fantazijskim svetom in stvarnostjo. Zaradi vseh omenjenih osebnostnih karakteristik si ga ne moremo predstavljati v podrejeni vlogi, ampak le kot voditelja.

Menimo, da je stopnja socialne iztirjenosti pri njem velika. Socialnih čustev skoraj ne najdemo. Resocializacija bo zahtevala dolgo trajnejše življenje ob omejitvah, ki mu bodo

preprečevale asocialno ponašanje. Opozorili bi še, da izraža preiskovanec v eni zgodbi prav nevrotičen strah, »da bi se kaj odkrilo«. Tega strahu si ob obstoječem materialu ne vemo razlagati.

A. K.

Po rezultatih Wechsler-Bellevue testa spada preiskovanec inteligenčnostno v povprečje. Prav gotovo mu celoten rezultat znižuje neuspeh pri podtestih, ki zajemajo neposredno pomnenje, pozornost in koncentracijo. To potrjujejo visoki rezultati pri podtestih, ki so priznani kot najboljši indikatorji inteligenčnostne zmogljivosti. Ravno tako je preiskovanec pokazal svoje verbalno inteligenčnostne sposobnosti pri projektivnih testih. Menimo, da je njegova resnična inteligenčnost mnogo višja, kot jo je pokazal Wechsler-Bellevue test. Znižan rezultat lahko spet prispevamo veliki situacijski napetosti, ki izključuje porazdelitev pozornosti na naloge, ki zahtevajo trenuten psihičen napor.

Menimo, da je duševna razvitost in miselno funkcioniranje prehitelo preiskovančovo kronološko starost in telesno razvitost. To velja predvsem za izkušnje, ki si jih je pridobil v življenju. Vsekakor je morala biti njegova mladost zelo trda. Doživel je mnogo konfliktov z družinskim in tudi širšim okoljem. Vse to mu je vtisnilo nekakšen ciničen, včasih celo apatičen odnos do ljudi in do svoje lastne usode. V zvezi s tem bi omenili, da se nagiba k lagodnemu ponašanju in ni vedno dovolj pripravljen za napor pri svojem delu. Tako se največkrat zateka k površnim miselnim storitvam.

Iz TAT protokola je razvidno, da ima preiskovanec že precej izkušenj v erotičnem in seksualnem življenju. V tej zvezi nakazuje več močnih razočaranj in kompleksov krivde.

Na mater je čustveno močno navezan. Zaradi stikov z okoljem pride večkrat v konflikt z materjo in skuša konflikt tudi rešiti. Navadno prevlada okolje, toda čustven odnos do matere ostane. Preiskovanec reši konflikt z racionalizirano filozofijo, češ »stari po svoje, mladi po svoje«.

Očetove figure sploh ne nakazuje, niti kakršnega koli nadomestka, ki bi mu predstavljal avtoriteto. Zato so njegove moralne norme brez trdnih temeljev. Preiskovanec niha med pozitivnim in negativnim ponašanjem zelo lahko, in to prav zaradi neutrjenih moralnih norm. Negativne posledice in zlasti lastno razmišljanje ga kljub temu pripeljejo do pozitivnega odnosa do okolja. Negativne posledice so bile zanj do neke mere koristne (bivanje v vzgojnem poboljševalnem domu), po drugi strani pa je prav zaradi njih zavzel negativističen odnos do

okolja. Na splošno je preiskovanec zelo samosvoj, agresiven in nikoli ne išče pomiritve z okoljem. Za vplivanje je teže pristopen. Vse, kar dela, dela iz lastnega prepričanja. Zato prehodni vplivi ne bodo naredili nanj večjega vtisa. Njegovo osebnost moti precej poudarjen masohizem.

Kljub vsem motnjam in ukoreninjenim negativnim odnosom pa menimo, da prognoza glede uspešnosti resocializacijskega postopka ni slaba. Pri njem smo zaslutili določeno kulтивiranost in telesno usmerjenost, razen tega pa je zelo inteligenten. S tem je podana možnost resocializacijskega vplivanja preko kulturnega uveljavljanja.

Stopnjo socialne iztirjenosti moramo oceniti kot resnejšo zaradi tega, ker izhaja njegova problematičnost iz nekako osebno prisvojenega stališča. Zato ga lahko štejemo za aktivnega kršilca družbeno osvojenih norm. Pri njem tudi ni zaslediti diferencirane čustvenosti, ki daje človeku potrebo po urejenem socialnem življenju.

Preiskovanec prav gotovo ni imel v skupini podnjene vloge, ampak prej nadrejeno. Pri resocializaciji lahko zaradi vseh omenjenih osebnostnih karakteristik predvidevamo večje težave, predvsem pa dolgotrajnost. Opozorili bi še, da lahko na preiskovanca negativno ali celo usodno vpliva vsaka frustracija. Menimo, da že pretrdo ravnanje pomeni frustracijo. Če se bodo upoštevali vsi momenti, ki smo jih nakazali, prognoza uspešnosti ni slaba.

S. Z.

Splošna inteligentnostna raven je podpovprečna. Krivulja zmogljivosti posameznih podtestov je razmeroma homogena. Ne kaže nobenih posebnih izpadov, ampak je celotna raven podpovprečna.

V družinski situaciji ima preiskovanec precej enak odnos do očetove in materine figure. Do obeh se čuti krivega zaradi svoje delinkventne dejavnosti, vendar gre še naprej svojo pot. Pred seboj ima samo en motiv, to je denar in bogastvo, ki naj mu omogočita lagodno življenje. V željah in ambicijah ga moti revščina, iz katere se hoče po vsej sili izmotati.

O svojih ciljih sanjari podnevi. Od okolja se čuti zapostavljenega in osamljenega. Večkrat izraža občutke intelektualne manjvrednosti, ki jih kompenzira z nadrejenim nastopanjem in agresivnim ponašanjem. Do svojih napak ni kritičen in ni prizadet. Osebnostno je malo diferenciran in precej primitiven. Kaže le malo prizadevnosti. Je samosvoj in skuša uveljaviti svojo voljo, vendar se v dejavnosti raje podreja kot nastopa samostojno.

Pri opisani strukturi osebnosti lahko predvidevamo, da so neugodni vplivi okolja prišli še laže do izraza. Njegovo ravnanje bo v marsičem odvisno od vplivov vrstnikov in bo bolj ogrožen od drugih, kot bo on sam ogrožal druge. Asocialno iztirjenost moramo oceniti kot drugotno. Za resocializacijo bo večja ovira njegova primitivnost kot kakšni drugi razlogi.

Zaključki

Če pregledamo izvide posameznih preiskovancev, bomo videli, da so problemi posameznikov zelo različni in specifični, tako da je prav težko iz vsega tega potegniti kakšne skupne črte. Razen tega moramo upoštevati, da je število preiskovancev zelo majhno, kar nam tudi otežoča, da bi kar koli posploševali. Prav gotovo je tudi, da bi vsako utesnjevanje rezultatov v kakšne umetno ustvarjene kategorije zmanjšalo vrednost rezultatov. Za nas pa je mnogo pomembnejše, da poznamo probleme vsakega posameznega preiskovanca. Zato smo tudi dali poudarek na izvide posameznikov.

Kljub vsem argumentom, ki govorijo proti kakršnemu koli posploševanju, pa bomo vendarle skušali podati nekaj tipičnih lastnosti, ki so značilne za vse preiskovance ali pa vsaj za večino izmed njih.

Iz posameznih protokolov je razvidno, da intelektualna prilagojenost ne vpliva bistveno na stopnjo problematičnosti, čeprav opazimo precej drugačne vzroke za delinkventno dejavnost pri manj intelligentnih kot pri višje intelligentnih. Med drugim so manj intelligentni preiskovanci mnogo bolj sugestibilni kot višje intelligentni in je iz tega razloga njihova asocialna dejavnost bolj pogojena po negativnem socialnem okolju, medtem ko je pri višje intelligentnih asocialna dejavnost izraz njihovih lastnih notranjih nagibov.

Pri večini preiskovancev opazimo, da njihova osebnost ni diferencirana, zlasti da niso diferencirana njihova čustva. Zato večina ne čuti potrebe po urejenem in toplem sožitju, kar je tudi pomemben vzrok, zakaj nihajo tako lahko med pozitivnim in negativnim ponašanjem.

Pri vseh preiskovancih smo opazili, da imajo probleme v zvezi z družino. Nekateri nakazujejo izgubo svojih staršev, drugi spet prestrogega očeta ali prestroga mater, alkoholizem v družini itd. V tej zvezi je pomembno to, da se nam doslej še ni porušilo neko splošno pravilo, namreč, da izhajajo skoraj vsi mladoletni delinkventi iz neurejenega družinskega okolja. Pri večini smo tudi zasledili agresivnost, kljubovalnost, težnjo po

lagodnem življenju in pa nepravilen odnos do dela. Prav gotovo so to pomembni momenti, ki nam potrjujejo ugotovitve podobnih prejšnjih raziskav.

Vsi preiskovanci gotovo niso enako težavnji tako glede socialne iztirjenosti kot glede agresivnih teženj, prognose uspešnosti resocializacije itd. Iz posameznih poročil stopnja težavnosti ni razvidna. Povemo naj, da smo preiskovance po težavnosti že razvrstili, in sicer od prvega (L. K.), ki ga štejemo za najtežavnnejšega, pa do zadnjega (I. J.), pri katerem o težavnosti in problematičnosti skoraj ne moremo več govoriti.

Oglejmo si sedaj še posamezne preiskovance kot člane neke domnevne skupine. Če natančno proučimo osebnosti posameznih preiskovancev, lahko menimo, da ne gre za homogeno skupino, ki bi zasledovala iste cilje, imela enega voditelja in bi nastopala kot neka organizirana celota. Velika večina je namreč preveč samosvoja, preveč ambiciozna in ima preveč heterogene interese ter druge osebnostne črte, da bi lahko tvorili enotno skupino. V skupini imamo sedem posameznikov, ki težijo k nadrejeni vlogi in prevladovanju v družbi, in samo trije so takšni, ki so izrazito súgestibilni in podrejajočega se ponanjanja. Že to izklučuje možnost, da bi šlo za neko homogeno, organizirano skupino. Menimo, da gre tu prej za priložnostno druženje mladoletnikov v manjše skupine, odvisno pač od situacije. Seveda tu ne izključujemo dobrega poznanstva med njimi.

Omeniti moramo še neko razliko med preiskovanci, ki smo jih preiskali v kazenskem poboljševalnem domu v Ljubljani, in preiskovanci, ki smo jih preiskovali na Jesenicah. Pri preiskovancih v Ljubljani smo zasledili znaten upad koncentracije, pozornosti in neposrednega pomnenja. Povedali smo že, da smo ta upad pripisali veliki trenutni napetosti in veliki zavzetosti mišljenja s problemi sedanjega stanja, razen v enem primeru (A. N.). Tega upada nismo zasledili pri ostalih, ki smo jih preiskali izven zapora. Mimo tega smo pri priporočnikih zasledili več strahu, bojazni in obrambnih mehanizmov. Prav gotovo zapor ne deluje ugodno na psihoški preskus, čeprav so vsi drugi pogoji lahko ugodnejši kot zunaj. Če ne bi imeli kontrolne skupine, ki je bila izven zapora, ne bi postali pozorni na ta moment, čeprav moramo upoštevati, da so bili vsi priporočniki razmeroma bolj obremenjeni kot ostali. Tako pa smo se obogatili z novo izkušnjo, ki nam bo koristila pri nadaljnjem delu. Prepričani smo, da celotna preiskava ni koristila le psihologom, ampak vsem, ki so pri tem sodelovali.

III.

SOCIALNA RAZISKAVA

Socialne anamneze, ki naj bi odkrile socialne faktorje, vplivajoče na delinkventnost, so izdelali socialni delavci na podlagi razgovorov z vsakim mladoletnikom posebej in z enim ali obema od staršev. Da bi bila socialna anamneza čim bolj objektivna, smo metodo razgovorov dopolnili še z obiskom vsake družine na domu, kjer smo ugotavljali tudi gospodarske razmere družine, medsebojne odnose med člani družine, splošno družinsko ozračje in odnose s širšim okoljem.

V nadalnjem podajamo življenjsko zgodovino šestih mladoletnikov, ki je povzeta iz omenjenih razgovorov, in nekaj sintez, ki kažejo zaključno fazo dela socialnega delavca v obdobju pred sodno obravnavo.

Življenjska zgodovina A. N.

Oče je bil tovarniški delavec, mati pa gospodinja. Sožitja v zakonu ni bilo. V takšnih razmerah se je leta 1936 rodil A. Zakonca sta se razvezala, ko je imel otrok dve leti. Rahla konstitucija in težavne razmere zakonskega življenja so vplivale na materino duševnost. Ko je bilo A.-u štiri leta, je duševno zbolela in umrla v bolnišnici za duševne bolezni v Ljubljani-Polju.

Do razveze zakona je A. živel v krogu družine kot edini otrok. Po razvezi je ostal pri materi. Oče se zanj ni zanimal. Ko je umrla mati, so vzeli otroka materini starši. Pri njih je bil le kratko dobo in se je navezel edinole na deda. Na željo očetovih staršev je nato prešel v njihovo družino, kjer je po razvezi živel tudi njegov oče. Ko je imel A. devet let, se je oče ponovno oženil in vzel sina k sebi. V tem zakonu je bil otrok priča stalnim prepirom in pretepotom med očetom in mačeho. Na nikogar ni bil čustveno navezan, niti ni mogel pridobiti čustvene naklonjenosti očeta ali mačehе. Oče se je vdajal pijančevanju in ženskam, svojega sina je pogosto pretepal, a ob koncu vojne ga je vodil s seboj, da mu je stražil pri tativnah iz železniških vagonov. Z enajstimi leti je A. izgubil tudi očeta, ki se je pri delu smrtno ponesrečil.

Otroka je vzel k sebi njegov stric. To je bilo prvo urejeno in mirno okolje, v katerem je živel. Čustveno se je močno navezel na strica. Oba zakonca sta se posvetila otroku in se mnogo ukvarjala z vsem, kar ga je zanimalo. A vendar je prejšnje življenje že pustilo svoje sledove. Obdobja, ko je bilo videti, da je otrok popolnoma prilagojen, so prekinjali časi potepanja, pobegov in samotarjenja. V skrbi za otroka je zaprosil stric

varstvene organe, naj bi A. oddali za nekaj časa pod kakšno strokovno pedagoško vodstvo. Tako je otrok že šestič menjal svoje okolje, ko je bil za leto in pol izročen v vzgojni dom v Logatcu. Poročila vzgojiteljev o njegovem vedenju in učenju so bila ugodna. Zatem se je A. vrnil v družino svojega strica, kjer je bil do leta 1956, ko je moral iti na odslužitev kadrovskega roka. Po vrnitvi leta 1958 je začel samostojno živeti v lastni hiši, gospodinjila pa mu je stara mati.

Stalno menjavanje otrokovega okolja je zahtevalo tudi stalno menjavanje njegovega načina življenja in stalne napore za prilagovanje. Očetova agresivnost, materina bolezen in smrt, agresivnost mačehe in različni, menjajoči se vplivi sorodnikov na otrokovo vzgojo so bile močne travme in stalni zunanji pritiski, ki so v otroku razvili občutek manjvrednosti, nezavarovanosti in čustvenega pomanjkanja. Bežal je vase, razvijal svoj notranji fantazijski svet, ni se družil z drugimi otroki. Po končanem prvem razredu osnovne šole je obiskoval še štiri razrede pomožne šole za defektne otroke, kjer se je zelo težko učil. Končal je z zadostnim uspehom še prvi razred gimnazije, nato pa je prenehal s šolanjem.

Stric ga je vpisal v metalurško-jeklarski oddelok industrijske šole na Jesenicah. Končal je dva letnika, iz tretjega pa so ga izključili zaradi nerednega obiskovanja pouka. Prve težave z A. so nastale sicer že v času pomožnega šolanja, ko je začel s kratkotrajnimi, samotarskimi potepanjami. V dobi pubertete, ko je bil že v industrijski šoli, pa je potepanje postalo že stalni način njegovih reakcij na vse težave. Zamikalo ga je tudi v svet, vendar je bil preveč strahopeten, da bi pobegnil čez mejo. Zaradi potepuščva ga je stric oddal v vzgojni dom v Logatcu; ko pa se je od tam vrnil, ga je zaposlil kot delavca v martinarnem oddelku železarne na Jesenicah. Zaslužil je okoli 10.000 din mesečno, delal je vestno in pridno, ker ga je delo veselilo.

V vsem tem času ni imel bližnjih prijateljev. Ni se včlanil v nobeno društvo ali organizacijo. Prav tako ni gojil nobenega športa. Edino njegovo veselje so bile knjige, ljubezen do njih mu je vzbudil stric. Vendar se je tudi ta interes zaustavil le pri zbiranju, ne pa tudi branju knjig, ker za to ni bil dovolj vztrajen. Prve tatvine so se začele nekako po desetem letu, ko je begal z doma in ni imel kaj jesti. Zato so ga organi LM tudi trikrat priprli.

Ko je bil že v industrijski šoli, je rad zahajal v sindikalno čitalnico, kjer je prebiral dnevno časopisje. Tu se je seznanil s svojim poznejšim pajdašem M. A., s katerim sta sto-

rila največ kaznivih dejanj. Ker je M. dotlej že trikrat pobegnil čez mejo, je A. občudoval njegovo drznost. Ker ni imel privzgojenih socialnih zavor, a osebno je bil preveč strahopeten, da bi sam zadovoljeval svoje potrebe na način, ki bi ga spravljal v nevarnost, je v pogumnejšem nastopu M.-a čutil, da bi preko njega lahko uresničil svoje potrebe in fantazije. Svoje načrte je razložil M.-u in tako sta skupaj začela s tatvinami in vlotmi.

Značilno za A.-ovo delinkventno ponašanje je to, da je hotel s tatvinami zadovoljiti tiste svoje potrebe, katerih zadovoljitev bi ga postavila v enakovreden položaj z drugimi ljudmi (denar, oblačila, fotoaparat itd.). Poleg tega je užival v samozadovoljstvu, ker je videl, da se njegove misli uresničujejo in da se uveljavlja v krogu sovrstnikov.

Služitev kadrovskega roka ga je spet spravila v položaj popolne podrejenosti. Tudi to frustracijo je obšel in se izživiljal v tem, da je koval načrte za kriminalno dejavnost ter jih pismeno sporočal M.-u.

Življenjska zgodovina A. N. kaže številne socialne faktorje, ki so močno vplivali na njegovo iztirjenje. Prav v tem pa se tudi razločuje od drugih mladoletnikov, ki so živeli v urejenejših razmerah, večidel tudi v popolnih družinah, ki so si bolj prizadevale za vzgojo svojih otrok.

Izvlečki iz življenjskih zgodovin nekaterih mladoletnikov

Primer M. A.

Njegov oče je analitik v tovarni, mati pa gospodinja. Poleg najmlajšega M.-a imata še tri otroke, ki so že odrasli in po službah. Vendar živi vsa družina skupaj v lastni hiši. Gospodarskih težav ni nima. Člani družine so navezani drug na drugega in precej zaprti nasproti zunanjemu okolju. V družbenem življenju se manj uveljavljajo, ker so tesneje vezani na cerkev.

M. je bil kot dojenček močno božasten, drugih posebnih težav pa vse do predpubertetne dobe z njim ni bilo. Bil je živahan, bistter in družaben otrok, ki ga ni bilo mogoče navaditi na red in snago.

V osnovni šoli je bil odličen učenec. Starši so ga vrgajali v verskem duhu. Bil je celo ministrant. V desetem letu pa se je začel temu skrivaj upirati in je opuščal verske obveznosti. Ko so starši to odkrili, so nastopili proti njemu z ostrimi kaznimi, ki so ga poniževale, ga čustveno prizadele in zakrknile. V družini je nastal odnos nezaupanja in stalnih pritiskov nanj, v fantu pa so se razvijala ambivalentna čustva, ki so ga notranje begala. Začel je popuščati tudi v šoli in je drugi razred gimnazije ponavljal.

Da bi se izognil zahtevam družine, je začel lagati, se potepati in uhajati z doma tudi ponocí. Ko so ga doma opozarjali in kaznovali, je na to reagiral z grobostjo ali navedno indifferentnostjo.

Bil je član telesnovzgojnega društva Partizan in strelske družine, gojil je tudi smučanje in lahko atletiko. Zelo rad in pogosto je obiskoval kino; če pa je moral biti doma, je mnogo bral (detektivske in vojne knjige), risal in modeliral.

Že v zgodnjih puberteti je vero povsem opustil, ker mu je bila cerkev zoprna in ni mogel več verovati. Nevsklajenost domače vzgoje s šolsko in vplivi družbe so M.-a begali, izzvali njegovo agresivnost in ga že bolj zakrnili. Tako je že v tretjem razredu gimnazije z dvema sošolcema trikrat pobegnil čez državno mejo. Po tretjem pobegu je bil izključen iz šole in je četrti razred gimnazije končal v vzgojnem domu v Smledniku.

Vse svoje želje in potrebe je zadovoljeval neposredno z agresivnostjo. V A. N. je l. 1955 našel prijatelja, ker sta drug drugemu lahko popolnoma zaupala in se dopolnjevala. Njegova težnja po uveljavljanju, ambicioznost in druge sposobnosti, ki jih ima glede na svojo inteligenco, so ga v stalni borbi z družinskim okoljem pripeljale v najbolj grobe oblike kriminala.

Pozitivna stran njegove osebnosti je zlasti v tem, da se želi strokovno usposobiti in da ima nekaj zelo ugodnih nagnjenj k interesnim zaposlitvam v prostem času. Tako na primer ni opustil svojega športnega delovanja, z velikim veseljem se je pridružil tudi internatskemu orkestru vajenske šole v Kranju. Zadovoljen je z življnjem izven doma, ker se v internatu vajenske šole počuti bolj sproščenega kot pa doma. Sedaj je vajenec v precizni mehanični stroki.

Primer A. V.

Tudi A. je živel stalno v svoji družini. Oče je bil odsoten le dve leti, ko je bil pri partizanih. Mati se popolnoma posveča gospodinjstvu in vzgoji svojih dveh otrok. Oče je strojedovja pri železnici. Kljub prevladujočem položaju matere živi družina v lepih in čustvenih odnosih. Stanovanje je udobno, lepo urejeno in ni v ničemer opaziti kakšnih večjih gospodarskih težav.

A. je bil zelo miren in dober otrok. Rad se je igral in ima še sedaj veselje, če sam izdela kakšno igračo. Tudi ko je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo ni bilo z njim nobenih težav glede učenja ali vedenja. Običajno otroško nagajivost ali neubogljivost je navadno kaznovala mati, ki je pa pri tem močno grešila. Če je otrok storil kakšno na-

pako doma, ga je strogo kaznovala, še bolj mučne pa so bile njene dolgotrajne »litanije«. Otrok se je nanje navadil in je sedaj do njih že povsem ravnodušen. Če je otrok storil napako izven doma, pa ga je vedno zagovarjala in mu ni ničesar očitala. Do očeta je imel večje zaupanje in se je z njim zelo rad pogovarjal o življenu pri partizanih.

Že v predpubertetni dobi se je A. močno navezel na sosedovega sina S. Z. Ko pa je v gimnaziji nekoliko slabše uspeval, so mu starši to prijateljstvo prepovedali. Tedaj je A. začel lagati in se skrivoma shajati s svojim prijateljem, ker je bil nanj čustveno navezan. V desetem letu je zbolel na hrbtenici. Kljub zdravniški negi se je stanje iz leta v leto slabšalo. Sedaj ima hrbtenico močno ukrivljeno. Ta bolezen mu je po končani nižji gimnaziji povzročala precej duševnih bolečin, saj si zaradi tega ni mogel izbrati poklica, ki si ga je najbolj želel.

Ravnanje matere, ki je sentimentalno podlegala sinovemu trpljenju, in sam defekt sta ustvarila v A.-u močan kompleks manjvrednosti. Želja po uveljavljanju in enakovrednosti z drugimi ljudmi pa je s tem kompleksom v neprestanem boju. Čeprav bister in sposoben, se je moral usmeriti v najlažje posle elektrotehnične stroke in se je zato vpisal v vajensko šolo, iz katere pa so ga izključili, ko je bil prvič zaslišan zaradi storjenih deliktov. Odredili so mu težasko delo, za katerega fizično sploh ni sposoben.

Nikoli si ni iskal preširoke družbe. Ni pa bil odljuden. Pridružil se je tudi strelski družini in pri tekmovanjih dosegal lepe rezultate. Ker se je moral skrivaj sestajati s svojim prijateljem, je za to izkoristil sindikalno čitalnico, tam pa so ga pritegnili v svoj krog drugi člani delinkventne skupine. Ker je v zadnjem letu svojo defektnost še teže prenašal, mu je godila misel, da so ga sprejeli v družbo in ga imeli za enakovrednega. S svojim sodelovanjem se je hotel pokazati vrednega zaupanja in priznanja.

Primer L. K.

L. je živel kot edini otrok skupaj z očetom in materjo le do drugega leta starosti. Tedaj je oče odšel v partizane in se po osvoboditvi ni več vrnil v svojo družino. Zato sta se zakonca razvezala. Otrok je živel pri svoji materi in stari materi. Oče se zanj ni menil in ga ni nikoli obiskal. Mati je uslužbenka, stara mati pa uživa pokojnino in tako v družini ni bilo pomanjkanja. Vso svojo ljubezen sta ti dve osamljeni ženski izkazovali L.-u.

Bil je prijeten otrok, priden, pozoren in ubogljiv. Rad se je igral in rad je bil v družbi drugih otrok. Vse do dvanajstega leta

ni bilo z njim nobenih težav. Tedaj pa je začel popuščati pri učenju. Zaradi zaposlitve ga mati ni mogla nadzirati pri učenju, odločno pa je zahtevala, naj sam premaguje šolske težave. Dobila mu je inštruktorja. Tako je L. končal štiri razrede gimnazije. Bil je nadarjen za glasbo in ga je mati vpisala tudi v glasbeno šolo.

Nekako do petnajstega leta je L. hodil z dorma le z materjo. Skupaj sta obiskovala filmske predstave, koncerte, hodila na izlete, skupaj sta preživljala materine dopuste. Ko ga je minilo veselje do glasbe, je mati popustila pri zahtevi, naj obiskuje glasbeno šolo, in mu je kupila zračno puško. Vpisal se je v strelsko družino in hodil redno na strelišče.

Čeprav je bil razvoj pubertete že v polnem teku, se je L. izredno rad igral povsem otroške igre. Po drugi strani pa je postajal vedno bolj trmast, grob in jezikav do matere ter se je izogibal skupnemu razvedriliu z njo. V petnajstem letu so se torej pokazale nujne posledice pretirane navezanosti matere na svojega otroka. Zaradi izgube možga je hotela imeti čisto za sebe in ga razvajala ter v želji, da bi zadržala čim dlje njegovo odvisnost, hotela zavirati njegov razvoj s podzavestno težnjo, da bi ostal še vedno njen mali deček.

Sprejemnega izpita za peti razred gimnazije ni uspešno opravil. Zato se je vpisal v industrijsko šolo in se odločil za elektrotehnično stroko. Uspešno je končal prvi letnik, v drugem letniku pa se je začel postopek zoper njega zaradi storjenih kaznivih dejanj.

Prvi vлом, ki ga je storil sam, je bil verjetno že posledica popustljivih odnosov matere do njega. Zagledal je predmet, ki si ga je poželet in ga je moral zato tudi imeti, saj je bilo v njegovem življenju vedno tako. Po drugi strani je najbrž čutil tudi potrebo po neodvisnosti, katere zunanji izraz je bil v tem, da si je potrebo zadovoljil sam in ne več s pomočjo matere. Kmalu zatem se je v sindikalni čitalnici spoznal z drugimi delinventi in se pred njimi postavljal s svojim prvim junaškim dejanjem. Kontakt je bil ustvarjen in posledica tega je bila vrsta vlogov in napadov, v katerih ni igral podrejene vloge.

Sinteza za primer A. K.

Opis problema

K. je v sedemnajstem letu starosti. Je manjše čokate postave, črnolas, temnih, nekoliko nemirnih oči. Kuštravost mu daje videz osebne neurejenosti. Njegov nastop je nekoliko nezaupljiv, vendar kaže, da lahko ustvarja družbene stike. Sedaj je po odločbi

sodišča v vzgojnem poboljševalnem domu v Radečah in to zaradi večkratnih pobegov čez državno mejo ter težje vzgojljivosti. V vzgojno poboljševalnem domu je že leto dni, ostal pa bo še dve leti.

Začel se je potepati že kot osnovnošolski otrok. Nekajkrat je pobegnil od doma čez državno mejo. V družbi nekaterih drugih mladoletnikov je leta 1956 začel vlamljati.

Kot majhen otrok je bil često prizadet zaradi očitkov, da je otrok gestapovca. Vedel je tudi, da je oče storil samomor. Do začetka šolanja je bil edini otrok, ki sta mu mati in očim posvečala vso pozornost. Ko se mu je rodila po pol sestra, je bil najbrž zanj nov pritisk okolja.

Po temperamentu je živahan, nemiren, zvedav. Ves je usmerjen v iskanje in spoznavanje neznanih, vendar realnih stvari. Zaradi intelektualne bistrosti in zgodnje dozoritve je bil najbrž že zgodaj izpostavljen lastnim notranjim konfliktom, ni pa imel dovolj razumevajoče pomoči, da bi jih razreševal pozitivno. Sicer čustveno, vendar bolj površno in pogosto pretirano nadzorstvo nad njim je najbrž povzročilo še večji pritisk na njegovo notranjost, nagnjeno k doživetju in pustolovščinam. Njegova samozavest in težnja po uveljavljanju sta se razvijali izven doma v odnosih s prijatelji in zelo zgodaj tudi z deklicami.

Ocena mladoletnika in okolja

Svojo problematičnost K. dovolj razumno ocenjuje. Želi priti do samostojnosti preko poklica, ki se ga uči, da bi lahko na družbeno sprejemljivejši način uresničil svoje želje po pestrem in razgibačem življenju.

Kolikor bodo nanj delovali pozitivni vplivi ob neopaznem stalnem vodstvu in istočasnem lastnem dozorevanju (kajti proces pubertete še ni zaključen), ima pogoje, da se prilagodi vsaj najosnovnejšim družbenim normam.

Družina sicer pozna njegov problem, ne zna si ga pa razlagati. Vendar obstoji neko jamstvo, da mu bo pomagala. Čustvene vezi med družinskimi člani, zlasti med njim in materjo, so precej močne. Sporen je le način, kako naj mu družina nudi pomoč, kajti to ji ni dovolj jasno.

Mnenje

1. Fant naj se izuči poklica, ker ga sedanji poklic veseli. Verjetno je zanj najugodnejše, da ostane do konca uka v vzgojnem poboljševalnem domu v Radečah, kjer se je že začel umirjati.

2. Vzgojitelji naj z njim ravnajo tako, da bo občutil čim manjši pritisk na svojo osebnost, čeprav se ni treba po vsej sili izogibati

konfliktnim situacijam. Življenje v zavodu mu mora namreč nuditi čim pestrejše, a resno okolje, kakršno obstoji izven zavoda.

3. Družino bi bilo treba v odnosu do njega voditi v tem smislu, da bi še bolj kreplila medsebojne čustvene vezi in vzdrževala stilne stike z njim. Vendar naj se izogiba dosedanjega načina nadzorstva in skrbi zanj, ker ga je to motilo in obremenjevalo. Bolj kot na čustveni odnos je treba pri njem gledati na zrelost, razum in sposobnost obvladanja samega sebe.

Sinteza za primer S. Z.

Opis problema

S. je v 18. letu, prijetne zunanjosti, primerno razvit in živahnega ter vedrega temperamenta. Zunanost je dostenja in lepo urejena. Videti je, da lahko dokaj hitro ustvarja družbene stike. Zašel je v družbo mladoletnikov, s katerimi je vlamljal in razbijal cestne svetilke.

V svojem življenju je bil večkrat precej prizadet. V devetem letu ga je mati kot svojega nezakonskega otroka vzela od stare matere, na katero je bil močno navezan. Prišel je v povsem novo okolje, k očimu, ki ga je pred tem komaj enkrat videl, v šolo, ki je bila zahtevnejša od prejšnje, med ljudi in otroki, ki jih je zaradi drugega narečja komaj razumel in ki so se norčevali iz njegove govorice. Neuspeh v šoli mu je vzel vse veselje do učenja. Mati je bila do njega precej popustljiva, očim pa močno zahteven. S. je bil tudi neprestano priča nesporazumom med materjo in očimom, ki pa sta bila oba dobra do njega. Postavljen je bil v težaven položaj pomirjevalca. Izpostavljen je bil tudi zelo različnim vplivom večjega števila svojih prijateljev. Bil je precej prizadet, ko so njegovemu najboljšemu prijatelju prepovedali stik z njim. Našel si je drugega, dobrega in poštenega prijatelja. Pri tem je nihal med njegovim vplivom in močnejšim vplivom številnejših prijateljev, ki so zašli na pot tatvin in vломov. Po lastni izjavi včasih tudi rad nekoliko popije, kar je najbrž vplivalo na to, da se ni mogel ločiti od družbe, zlasti ko je njegov prijatelj odšel k vojakom in je njegov vpliv nujno zbledel.

Ocena mladoletnika in okolja

S. obžaluje dejanja, ki jih je storil. Občutek krivde pa mu zmanjšuje njegova lastna ocena, češ da je bila vloga, ki jo je igral pri kaznivih dejanjih, prav neznatna.

V njegovi osebnosti je mnogo elementov, ki govore za to, da bo postal v nadalnjem življenju ugodno prilagojen človek. Je namreč zelo priden pri delu, ima izreden občutek za delovno disciplino in močno težnjo, da bi

pri delu napredoval. Čustveno je zdrav in po srcu dober fant. Ob ugodnih vplivih ljudi, na katere je čustveno navezan, se bo v redu razvijal.

Nevarnost zanj pomeni alkohol in domače razmere. Družina ima glede kaznivih dejanj premalo vpliva na fanta, ker je premalo kritična. Sam večkrat posreduje v družinskih sporih in je on tisti, ki pomirjevalno vpliva na družino.

Mnenje

1. Pomoč potrebuje pri svojem razvoju na delovnem mestu.

2. Poskusiti bi bilo treba s sanacijo družine, zlasti zato, ker za S.-om rasteta še dva majhna otroka.

3. Utrjevati bi bilo treba čustvene, prijateljske vezi med S.-om in njegovim pozitivnim prijateljem G.-om, ker bo to nanj ugodno vplivalo in se bo na tej podlagi tudi laže odcepil od svoje sedanje družbe.

4. Zelo bi mu koristilo, če bi se ponovno vključil v kakšno družbeno organizacijo, katere dejavnost bi ga zanimala, kajti sedaj razen dela njegovo življenje nima prave vsebine.

5. Ni potrebno, da bi moral menjati svoje očje okolje, temveč ob primerni sanaciji družine naj ostane kar doma.

Zaključki

Skupina mladoletnih delinkventov je v svoji končni sestavi nastajala iz manjših skupin, ki so bile osnovane na osebnih, šolskih in delovnih poznanstvih ter prijateljstvih, na podobnih nagnjenjih in interesih ter na podobnosti v reagiranju posameznikov na različne pritiske okolja. V treh letih, ko so nekateri kot posamezniki ali pa v manjši skupini že storili kakšen manjši prestopek, so se spojili v eno skupino. Vendar kljub temu ni mogoče zaslediti kakšno homogenost ali trdno notranjo organizacijo skupine. Ne moremo pa zanikati, da je tudi ta skupina, čeprav ne dovolj homogena in čvrsto organizirana, nastala iz istih vzrokov, iz katerih v glavnem nastajajo mladoletniške združbe.* Tudi člane jeseniške skupine so namreč vezali čustveni odnosi, ki so nastali pri nekaterih že v otroški dobi in so dobili svoj izraz v medsebojni pomoči.

Prav tako je v tej skupini prišla do izraza želja po moči ozziroma uveljavljanju. Skoraj vse njihove življenske zgodovine kažejo, da se prizadeti mladoletniki niso mogli uveljaviti v svojem ožjem okolju — v družini, šoli

* Glej Iz tuje strokovne literature — Socialno okolje, Kriminalistična služba leth. 1958, štev. 2, stran 180.

ali organizacijah, ker to okolje bodisi ni dovolj upoštevalo njihovega stremljenja ali pa jih je jemalo le kot del celote, ne upoštevajoč njihove individualnosti. V združbi pa so prišli do izraza tako sposobnejši, ki so postali gibalno združbe, kakor tudi šibkejši, ki so kljub podrejanju čutili, da so se kot celota uveljavili z uporom proti družbi.

Zadovoljili so tudi svojo potrebo po igri in pustolovščinah. Kot so doraščali, tako so tudi težnje po pustolovščinah dobivale vse bolj določene in hujše oblike. Otroško potezanje po šolskih urah se je sprevrglo v nočno uhajanje z doma; spoznavanje širšega okolja domačega kraja ni več zadoščalo, ko so jih knjige in filmi povezali s širokim svetom, a jim napačne predstave o svetu in življenju ni nilče razbil in jih nadomestil s tem, da bi jih uvedel v realno življenje in usmeril njihove težnje v pozitivno, družbeno sprejemljivo smer, primerno njihovim letom. Vsakemu poskusu, da bi spoznali življenje, je sledila kazen in vsaka kazen je bila ostrejša ter bolj ponižajoča, ker jo ni spremjal istočasno razumevanje mladoletnikove duševnosti in potreb, ki so nastajale z bio-loskim in psihičnim dozorevanjem.

In končno so se v svoji združbi počutili dobro, ker so v njej popustili vsi zunanji pritiski. Ob skupnem odobravanju svojega početja so izgubili občutek krvide, ki je posameznika obremenjeval, brž ko se je znašel v drugem okolju.

Za našo analizo je zlasti zanimivo, da so pri večini mladoletnikov vendarle obstajali številni pozitivni socialni faktorji, ki kažejo na to, da se bodo mladoletniki lahko pravilno družbeno prilagodili.

Nekateri ugodni socialni faktorji:

živi v populni družini	5
živi v ugodnih ekonomskih razmerah	10
obiskuje šolo	2
se uči poklica ali je zaposlen	8
vključen je bil v družbene organizacije	9

Nekateri neugodni socialni faktorji:

brez staršev	1
mati je vdova	1
mati je razvezana	1
mati je ponovno poročena	2
alkoholizem v družini	1
ni bil vključen v nobeno družbeno organizacijo	1

Iz gornjih dveh razpredelnic lahko sklepamo, da pri polovici mladoletnikov ne gre za pomanjkljivo družino, niti za pomanjkljivo skrb staršev za otroka. Pač pa nakazujejo življenske zgodovine bolj problem vzgojne sposobnosti družine pri izbiranju vzgojnih prijmov, predvsem pa razumevanja osebno-

sti otroka predpubertetnika in dozorevajočega mladostnika današnje dobe. Skoraj v vseh primerih so bile namreč zgodnje situacije problematičnosti otroka zamujene, a vzgojni prijemi nepravilno izbrani, ponekod strahovalni in ponižajoči, drugod sentimentalni in neživljenski ter zato eni in drugi neučinkoviti. Izmed desetih mladoletnikov je šest takšnih, ki so v otroški dobi doživelji močnejše travme, širje pa žive v družinah, ki so šibke v svojih notranjih odnosih ali pa niso vsklajene z zunanjim družbenim okoljem.

Iz razgovora s starši smo lahko posneli tudi to, da gre pri nekaterih izmed njih za precej nizke in neutrjene moralne norme, zlasti v odnosu do družbe (ne toliko v odnosu do družine). Gre torej za nekakšno dvojno moralo, ki so jo otroci čutili in izkorisčali.

Glede čustvenih odnosov je bil močno prizadet le eden, ki je živel brez staršev in v vsakem novem okolju le kratko dobo. Čustveno odklanjan od očeta je bil en mladoletnik, medtem ko so vsi ostali, kar velja tudi za oba mladoletnika, katerih materi sta se ponovno poročili, uživali čustveno naklonjenost staršev.

Pri vseh mladoletnikih so se prve težave začele nekako med devetim in enajstim letom. To se ujema s splošnimi ugotovitvami, da je predpubertetna doba najnevarnejša za razne pojave asocialnosti in antisocialnosti in da je prav zato v tej dobi šolska in splošna družbena pomoč družini pri vzgoji otroka najbolj potrebna. V tej dobi se namreč, vsaj po raziskavah v nekaterih drugih državah, pokažejo tudi nediscipliniranost v šoli in prvi šolski neuspehi ter prestopki kot množičen pojav pri mladini z antisocialnimi nagnjenji.

Ugodni socialni faktorji pa so: večina mladoletnikov živi v družini z obema staršema ali vsaj z enim nadomestnim od staršev (očimom), vsi žive v dobrih ekonomskih razmerah, vsi so zaposleni (v šoli ali delavnici), osem izmed njih ima že lastne prejemke, devet mladoletnikov je bilo tudi v širšem družbenem okolju vključenih v neko aktivnost. Da je ob takšnih pogojih prišlo do delinkventnosti, so odgovorni vsi trije družbeni faktorji (družina, šolsko ali delovno okolje in družbene organizacije), ne da bi hoteli pri tem zmanjševati vlogo osebnostnih faktorjev, ki so predmet psihologove obravnave.

Osnovne pomanjkljivosti okolja

Družina

Že pri običajnih težavah, ki nastajajo z otroki v predpubertetni in pubertetni dobi, ugotavljamo, da so starši nanje premalo pravljeni oziroma da 'jih ne poznajo dovolj,

pa tudi ne vedo, kako naj nanje reagirajo. Če velja to za starše povprečnih otrok, velja toliko bolj za tiste, katerih otroci so teže prilagođljivi. Zgodnjih malenkostnih odklonov otrok običajnega ne jemljejo preveč resno, čeprav se v presledkih (ki pa so vedno krajsi) ponovno pojavljajo. S tem je ugoden trenutek za vpliv na otroka zamujen.

Povprečna družina pripisuje prevelik pomen zadovoljevanju otrokovih materialnih potreb, medtem ko pogosto zanemarja pomembnejšo notranjo problematiko, ki muči mladoletnika v tej dobi. Po drugi strani pa mladostnik ostaja sam in razdvojen v najburnejši dobi svojega osebnega razvoja, ko bi nujno potreboval pomoč odraslega pri razreševanju svoje osebne notranje problematike. Čustvena vez staršev do otrok naj bi se v tej dobi kazala predvsem v medsebojnem zaupanju, spoštovanju osebnosti in spodbujanju k pozitivni družbeni aktivnosti.

Najmanj pozornosti se posveča delovni vzgoji otroka. Družina je prvi kolektiv, v katerega se otrok vrašča. Skupno življenje pa poleg pravic, ki jih daje, nalaga tudi dolžnosti. Otrok bi moral ob drobnih delovnih obveznostih, ki jih dobi v družini, spoznati ta najosnovnejši zakon življenja v družbeni skupnosti.

Solsko in delovno okolje

Šola je še vse preveč izobraževalni, ne pa vzgojni činitelj v življenju otrok in prvi pomočnik staršem pri vzgoji. Če upoštevamo otroka kot subjekt pri vzgoji, potem je pedagogova prva dolžnost, da otroka kompleksno spozna in zasluti tudi vzroke njegovih neuspehov. Dober pedagog bo s strokovnim svetovanjem staršem in z lastnim vzgojnim vplivom pomagal te vzroke odpravljati in doseči sodelovanje ter enotne vzgojne ukrepe šole in doma.

S tem se bo spremenila tudi uporaba šolskih kazni, ki sedaj zaradi svoje represivnosti potiskajo mladoletnika pogosto v antisocialni položaj. Dogaja se, da represivni organi izbirajo svoje ukrepe bolj smotrno in s socialnega vidika bolj sprejemljivo kot šola, ki je neposreden vzgojni faktor. Kot primer naj navedemo le to, da je uprava industrijske šole izključila nekaj mladoletnikov že po prvem zaslišanju na tajništvu za notranje zadeve, še preden so jim bila kazniva dejanja dokazana in jim je bila izrečena sodba.

Drugo je interesna zaposlitev otrok v prostem času. Otrok instinkтивno teži k zadovoljevanju potreb po igri in delu, ustrezajočemu njegovi starostni dobi. Pri tem se združuje z drugimi otroki. Pedagog bi moral biti tisti, ki bi te težnje poznal, jih zavestno

usmerjal in organiziral. Ob pomanjkanju takega vzgojnega vodstva v šoli so se mladoletniki združevali sami in dejavnost v skupini je bila prepričena njihovim lastnim nagibom, ki jih je vodila želja po pustolovščinah. Tako so pozitivne težnje pubertetnikov, kakršne so težnja po uveljavljanju, težnja po samostojnosti, težnja po medsebojnem sodelovanju s sovrstniki, dobile povsem antisocialni značaj.

Skoraj iste ugotovitve veljajo tudi za pedagoge in mojstre, ki so bili zadolženi z vzgojo mladoletnikov, ko so leti prišli k njim v uk. Poudariti moramo le še to, da se družbena odgovornost za mladoletnikovo vzgojo ne konča z obveznim šolanjem, mar več se nadaljuje in celo stopnjuje ob novih, težavnejših in zahtevnejših situacijah, zlasti ob takšnih, ko neizkušeni mladoletnik prvič prestopi prag tovarne in postane nov člen, ki prispeva k družbeni proizvodnji.

Družbene organizacije

Vse tisto, kar človek ne izživi pri svojih vsakdanjih delovnih obveznostih, vlagava navadno v kakšno aktiynost, na katero so vezani njegovi interesi. Ker te družbene aktivnosti služijo sproščanju, razvedrilu in aktivnemu počitku delovnega človeka, jih naša družba organizira s pomočjo različnih društev in organizacij. Pri razvedrilu, ki ga lahko nudijo, pa so tudi te organizacije vezane na skupen smoter vzgoje svojih članov. Devet mladoletnih delinkventov je bilo včlanjenih v najrazličnejše organizacije: v mladinsko organizacijo, v strelske družino, v športni klub, v telesnovzgojno društvo Partizan, v sindikalno organizacijo. Podane so bile torej neomejene možnosti za pozitiven vpliv na mladoletnike. Vendar so ti polagoma zapuščali vse te organizacije, ne zato, ker jim ne bi ugajala vrsta aktivnosti, ki jo goji organizacija, pač pa verjetno zato, ker je bilo življenje organizacij preveč enolično in pre-malo usmerjeno v utrjevanje individualnih organskih vezi, ki morajo obstajati med posameznikom in celoto. Tako je bil zanemarjen eden izmed pomembnih pogojev za pozitivno družbeno prilagoditev, čeprav je bil v osnovi mladoletnikov ves čas prisoten.

Organi za notranje zadeve

Prvi znaki družbene neprilagodljivosti jeseniške skupine so se pokazali že pred dobrimi tremi leti. Od začetnega potepanja preko vtihotapljanja v kino brez vstopnic, v neprimeren času in k neprimernim filmom, manjših tatvin, pobegov od doma, razbijanja šip in cestnih svetilk, je prišlo do vlonih tatvin in roparskih napadov. Postaja ljudske milice je odkrivala že začetno početje ali je bila nanj vsaj opozorjena. Vendar je menila,

da gre še za otroke oziroma mlajše mladoletnike, in se je zato izogibala represivnih ukrepov. To je sicer pravilno, vendar le če gre za močan istočasen preventiven ukrep. Preventivna vloga postaj ljudske milice bi morala biti zlašči v tem, da bi ob prvih znakih antisocialnega ponašanja otrok opozorile vse ustrezne organe in od njih zahtevale hitro delovanje za sanacijo takšnih primerov. Kadar gre za otroka ali mladoletnika, se delo postaj ljudske milice ne bi smelo omejiti le na poročilo, marveč bi morale individualno aktivno sodelovati z vsemi lokalnimi organi, ki lahko prispevajo k rešitvi problema. Koristno bi bilo tudi, da bi se

miličniki vključevali v razna društva, v katera je včlanjena mladina, in bi skušali z lastno aktivnostjo navezovati nase predvsem agresivnejšo mladino. S tem bi lahko osebno vplivali na njihovo ugodnejšo prilagoditev.

Z napakami in pomanjkljivostmi ožjega in širšega okolja, ki jih obravnavamo v tem članku, ne mislimo zmanjševati pomena drugih činiteljev, ki so vplivali na delinkventnost skupine. Ugotovitve, podane na podlagi socialnih anamnez mladoletnikov, imajo predvsem ta namen, da ob spoznavanju slabosti naših socialnih faktorjev okrepimo socialno preventivno službo z enotnim in strnjениm naporom vseh družbenih sil.

A Gang of Juvenile Offenders from Jesenice

By — Milan Ivanuš — Vinko Skalar — Ada Klanjšek

In January 1959 the District Court of Ljubljana sentenced a group of seven youngsters from Jesenice for thefts, burglaries, damage to property, attempts at robbery and attempted rape. In the last three years the group committed 137 penal offences between them. The desire for money and adventure developed from a bold recklessness embracing simple knavery to serious burglary which was the common type of offence in this group. One member of the group, being already of age, was sentenced to imprisonment, four were sentenced to a term in reformatory institutions and two received conditional sentences.

Taking into account the minority of the offenders, the organs of penal prosecution invited a team of psychologists and social workers to help in an investigation. Their task was to discover the psychological and social causes and motives of the maladjustment of these juveniles, the influence of the immediate and wider environment, the degree of maladjustment and social derailment. In addition they were to formulate their views on how these youngsters should be readjusted to society.

In the psychological examination they used the Wechsler-Bellevue intelligence test, the Rorschach test and the TAT projective test. The authors quote the psychological findings that are typical for all the defendants, viz. intellectual adjustment had no essential influence on the degree of maladjustment though the causes of delinquency in the less intelligent offenders varied from those in the more intelligent ones. The less intelligent and more impressionable ones developed their anti-social activities under the influence of a negative social environment whereas the more intelligent ones acted from their own inner motives.

In all the offenders examined there was an indication of a family problem, namely the loss of one or both parents, a too strict upbringing, drunkenness in the family etc. Various a-social personality traits point also to a lack of discipline in their approach to work. The youngsters present totally different degrees of maladjustment, which calls for an individualized process of reeducation.

Social workers worked both with the youngsters and parents. They talked to the offenders, made them tell their personal histories and visited their homes.

Social anamneses revealed problems pointing in three directions, viz.

a) Factors determining personality: the group of youngsters became maladjusted already in the adolescent period because of greater or lesser emotional disorders and various traumatic experiences in childhood. The youngsters being easily led and emotionally unstable while having the desire to assert themselves in adventure were prompted to form an association and later on a criminal gang.

b) Domestic factors: Personal histories reveal above all the problem of inaptitude of the parents to rear the children properly and their poor appreciation of the contemporary adolescent. It is abundantly clear that the early indications of maladjustment were overlooked and the opportunity missed to rectify such behaviour while there was still time.

It is most characteristic that the majority of youngsters come from complete families and have a good standard of living. The mothers of the offenders are not employed and could devote their whole time to household duties. The youngsters were therefore not turned on to the streets, yet they were allowed excessive freedom.

c) Social factors: The school is still too keen on education and less on character formation. The youngsters' out-of-school activities were not sufficiently organised and diverse enough to be interesting to them. Although all of them except one were members of various sports and youth organisations, these did not give them enough individual attention and opportunity for positive development. Strengthening of the organic ties between the individual and society was neglected.

The findings of the team of psychologists and social workers made it possible for the Court Senate to suggest in addition to the passing of the sentences individual measures for the resocialisation of the youngsters concerned. Thus family and society were invited to cooperate in the process of reeducating the convicted youngsters as well as in the prevention of juvenile delinquency in general.